

REZISTENȚA ROMÂNEASCĂ PE FRONTUL IAȘI-CHIȘINĂU (1944)

Constantin Cloșcă

Summary: The paper deals with a subject neglected by the Romanian historiography, a chapter that has been much too easily overlooked. It is about a time and space segment from the Second World War, respectively the Eastern Europe German-Soviet Front.

During the offensive from 1943 – beginning of 1944, the USSR army entered on the Romanian territory. The Soviet advance was stopped on an alignment located in the Northern part of Romania, starting from the West side of the town of Cernăuți, running from the West of Radauți and Suceava, affecting the towns of Fălticeni, Pașcani and Iași and going further towards the river Nistru, North of Chișinău and extending on the left bank of the Nistru up to the its flow into the Black Sea.

That front segment (of about 300 km) located on the territory of Romania belonged to the great Eastern Front that ran from the Baltic Sea to the North to the Black Sea to the South.

The paper emphasizes the resistance of the Romanian army for five months against the Soviet invasion. It insists on the fierce battles that took place during five months on the above-mentioned alignment and entered into the annals of history under the short name of *Iași-Chișinău Front*.

The paper also comprises data regarding the massive concentration of military forces, on both sides, which emphasizes the special strategic importance of *Iași-Chișinău Front from 1944*.

It also includes dramatic moments regarding the disaster that affected the settlements from that part of Romania as a result of the heavy military confrontations that took place since March till August 1944.

The end of that Romanian persistent resistance was not a happy one because the Russian army, morally supported by the USSR-USA-England alliance succeeded to defeat the Romanian resistance in the area of Iași through a very strong offensive, doubled by the preparations from Bucharest related to the overthrow from August 23, 1944.

Prin durata îndelungată (a doua jumătate a lunii martie-20 august 1944), cât și prin însemnătatea lui strategică, Frontul Iași-Chișinău¹ se

¹ Pe larg, Constantin Cloșcă, **România în infernul mării conflagrații**, Iași, Editura Sedcom Libris, 1997, p. 53-108.

înscris pe linia marilor confruntări militare ale celui de-al doilea război mondial, apreciat de beligeranți ca fiind de o importanță deosebită. A fost una dintre cele mai mari ofensive, declanșată în cursul celui de-al doilea război mondial. O ofensivă de proporțiile celei de la Stalingrad – apreciază istoricul Gh Buzatu, referindu-se la ofensiva din 20 august 1944.

Acest aliniament de luptă constituia un tronson din marele Front de răsărit, care se întindea de la Marea Baltică până la Marea Neagră. Spațiul românesc era străbătut, începând din munții Bucovinei, la vest de orașul Rădăuți, până aproape de Târgul Neamț, la vest de Fălticeni și care afecta: Pașcanii, Târgu-Frumos și Iași, continuând până la Dubăsari (nord de orașul Chișinău), apoi pe Nistru, sfârșindu-se la Marea Neagră. Județe ca Cernăuți, Hotin, Dorohoi, Botoșani, Sorocea, Bălți, Orhei au fost în întregime ocupate de armata sovietică. Alte județe precum Rădăuți, Suceava, Baia și Iași au fost ocupate parțial (în mare parte) de aceleași trupe, ruse.

Referindu-se la luptele de pe teritoriul României, Alexei Antosiak (istoric basarabean) arată că acestea „au fost lupte îndârjite, sângeroase...”, și că „amploarea lor rezultă din pierderile mari declarate de sovietici, respectiv 16.170 militari ruși morți, și 62.478 răniți².

Dimensiunile sus amintitului aliniament de luptă nu au fost, multă vreme, suficient și limpede evaluate de către istorici. Importanța acestui front s-a pierdut în hățișul „prieteniei” româno-sovietice din perioada ce a urmat celui de-al doilea război mondial. Semnificația frontului la care ne referim a fost ostentativ diminuată doar la momentul prăbușirii lui, începând cu data de 20 august 1944; semnificația lui a fost raportată, din păcate, la așa-zisele merite ale ofensivei Armatei Sovietice.

Socotim că a sosit timpul să se știe că, asemănător marilor bătălii din vara anului 1917, ce au avut loc în sudul-Moldovei, de data aceasta bătălii la fel de mari au fost purtate în nordul aceleiași provincii istorice românești, Moldova, încercându-se de către trupele româno-germane stăvilirea înaintării armatelor URSS și respingerea lor peste granițele istorice ale României. Vreme de cinci luni de zile armata română, sprijinită de trupe ale aliatului inițial – Germania, a rezistat cu eroism în fața unui inamic supra-puternic. A fost o bătălie continuă cu intensificări ale luptelor dese și puternice, angajând în confruntări peste două milioane de oameni, de ambele părți, și o tehnică de război dintre cele mai

² Alexei Antosiak, **Lupta pentru libertatea României**, Chișinău, 1995, p. 68-70.

avansate.

În total, de partea româno-germană, erau 47 de divizii (25 germane și 22 românești), dintre care trei de tancuri și una motorizată; cinci brigăzi de infanterie (române). În afară de acestea, în zonă mai acționau, de partea românească, 15 regimente și 32 de batalioane independente. Totodată, în dotarea armatelor româno-germane intrau 7.618 tunuri și aruncătoare de mine, 400 de tancuri și tunuri de asalt, 810 avioane etc. Aceste efective militare, cunoscute și sub denumirea de Grupul de armate „Ucraina de sud”, depășeau cifra de 900.000 de oameni, soldați și ofițeri.

De cealaltă parte (Armata Roșie) operau: fronturile 1 și 3 „Ucrainean” cu un efectiv de peste 900.000 de militari în zona operațiilor, la care se adăugau 1.250.000 în cea a etapelor. În dotarea celor două fronturi ruse intrau 16.000 tunuri și aruncătoare de mine, peste 1.870 de tancuri și autotunuri, 1.760 de avioane etc. Față de armatele româno-germane, sovieticii aveau în zona luptelor o superioritate de 1,4 ori în privința oamenilor; de două ori mai multă artilerie și aviație; de 4,5 ori mai multe tancuri.

Concentrarea unor impresionante forțe militare sovietice în spațiul românesc ocupat de acestea explică importanța și semnificația frontului, numit Iași-Chișinău, dar care se desfășura de la Cernăuți până la Marea Neagră.

Generalul sovietic N. Zamiatin a calificat Frontul Iași-Chișinău drept „una din cele mai însemnate operații ale anului 1944”. Potrivit opiniei acestui general, Frontul Iași-Chișinău „constituie un model al unei moderne operații ofensive în vederea încercuirii unei mari grupări inamice” și că „va intra în istoria militară alături de operații ca acelea de la Stalingrad, Korsum-Secenkovski și din Bielorussia”. În același sens este și aprecierea lui Constantin I. Kirițescu, potrivit căreia Operația Iași-Chișinău a fost „una din cele mai mari concentrări de foc ce s-a realizat vreodată în acest război”³. Autorul citat mai surprinde faptul că „după Stalingrad și Crimeia, Iașii vin să adauge un nou capitol dramatic. De a-r fi ultimul!”, conchide îngrijorat C.I. Kirițescu.

S-a scris puțin și deformat despre acest front și anume ca fiind un fapt banal. S-au scos în evidență aspecte ireale, potrivit cărora armata română a fost chipurile descurajată, așteptând momentul salvator, acel 23 august, atât de controversat. Astăzi, după 70 de ani, (iată, în 2014 se împlinesc 70 de ani), privind cu detașare evenimentele din vara anului

³ Constantin Kirițescu, **România în al doilea război mondial**, vol. II, București, 1996, p. 180.

1944, se poate afirma, cu certitudine, că era apriori exclus ca armata română să cedeze fără luptă în fața unui invadator. Istoria oglindește, cu prisosință, faptul că românii în toată existența lor s-au opus, cu mari sacrificii de fiecare dată, împotriva invaziilor din afară.

Eroismul legendar al armatei române, în primul război mondial, a fost răsplătit prin victoria Antantei (din care făcea parte și România), cu urmări fericite, de împlinire național-statală, și anume realizarea Statului român întregit. Aceleași acte de eroism au probat ostașii români și în vara anului 1944, cu deosebirea că de această dată nu au mai fost răsplătiți printr-o dreptate istorică. Dimpotrivă, victoria Aliaților asupra Germaniei naziste și a sateliților acesteia au făcut inutile toate eforturile și sacrificiile românești în cel de-al doilea război mondial. Așa se explică și acea estompare în scrierea istorică a actului românesc de rezistență împotriva expansiunii comunismului sovietic, a cărui forță a pus, la un moment dat, sub semnul pericolului întreaga Europă. Ca și în atâtea alte rânduri, românii au încercat să stea stavilă la granițele de est ale continentului european. Au fost însă trădați prin abandonarea lor în spațiul Uniunii Sovietice de către aliații de conjunctură, SUA și Marea Britanie.

Din păcate, istoria imediată consemnează, în astfel de situații, faptele evaluate prin viziunea învingătorului, și mai puțin prin aceea a adevărului și dreptății. Totuși, ca o palidă consolare, timpul scoate, puțin câte puțin, la suprafață și adevărul, contribuind, cel puțin, pe această cale, la a se face lumină și o fărâmbă de dreptate.

Despre ultima rezistență română, în primăvara și vara anului 1944, pe aliniamentul la care ne referim, trebuie știut că ea a fost reală, că luptele de pe frontul Iași-Chișinău trebuie să aibă o semnificație asemănătoare celor din vara anului 1917, de la Mărăști-Mărășești-Oituz. Ca și atunci, în 1944, rezistența în fața ocupantului a fost la fel de puternică și hotărâtă, cu deosebirea că frontul românesc Iași-Chișinău s-a prăbușit, făcând loc invaziei trupelor sovietice. Un rol negativ l-a avut constituirea alianței SUA-Anglia-URSS, ceea ce a încurajat și dat puteri sporite rușilor în reușita lor pentru penetrarea frontului Iași Chișinău.

Să amintim și faptul că în prealabil evenimentelor la care ne referim, sovieticii au obținut, din partea americanilor și englezilor, acordul ca Basarabia și nordul Bucovinei să rămână la URSS⁴.

⁴ Apud Ioan Scurtu și Constantin Hlihor, **Complot împotriva României**, București, Editura Academiei de înalte studii militare, 1994, p. 140.

Considerăm acest gest ca o acceptare a faimosului Pact Ribbentrop-Molotov din 23 august 1939. Rezultă întrebarea dureroasă pentru români, ce este de condamnat? Înțelegerea germano-sovietică din 1939 sau concesia făcută URSS de anglo-americieni? Credem că ambele deopotrivă. Chiar dacă odată cu prăbușirea URSS Basarabia a dobândit independența, faptele au rămas prin neeliberarea întregului spațiu românesc de la est de Prut și a Bucovinei de nord.

Speranța românilor, a soldatului român a fost, în oprirea înaintării rusești pe teritoriul României prin preconizata debarcare a trupelor aliate în Balcani, cu înaintarea pe direcția nord, direcție pe care se afla și România. În aceste condiții nu ar fi mai existat Frontul Iași-Chișinău, iar România nu ar mai fi fost nevoită să poarte lupte îndelungate cu armatele rusești, și nu ar mai fi intrat sub acel blestemat procent de 90% influență/ocupație sovietică. Nu a fost așa. Anglo-americieni, după cum bine se cunoaște, au debarcat în Franța, deschizând cel de-al doilea front, nu în sudul (Balcani), ci în vestul Europei. Consecințele pentru România sunt cunoscute: lupte îndelungate pe așa-numitul front din Moldova, și ocuparea României în cele din urmă de către Aliați (a se citi URSS).

În 20 august 1944 a fost declanșat năprasnicul atac al armatei ruse cu 90 de divizi de infanterie și 1.750 avioane, soldându-se cu ruperea frontului din Moldova în zona Iași. Copleșită, armata română, nesprrijinită eficient de trupele germane, a cedat. Aceasta și pe fondul evenimentelor ce se pregăteau privind ieșirea României din războiul dus alături de Germania. Nu excludem sabotaje, saturația de război, speranța într-o ieșire onorabilă din acel război, fie și prin întoarcerea armelor împotriva fostului aliat. Atunci se vorbea mai mult cu înțelesul Aliați, adică anglo-americanii plus URSS, decât despre ocupația rusă.

Spicuind din numeroasele mărturii „de la fața locului”, privitoare la rezistența românească, am reținut câteva exemple edificatoare. Astfel, în ziua de 23 aprilie s-au purtat lupte puternice în zona Răucești, Târgu Neamț. Rezultatul a fost acela că românii, cu sacrificii mari, au stăvilit asaltul încercat de armatele sovietice. Monumentul ridicat în anii din urmă la Răucești, dă dimensiunea reală a acelor confruntări din care desprindem rezistența eroică a armatei române, sprrijinită de localnici.

Abordând pe larg confruntarea militară sovieto-română din zona Târgu Neamț, Dumitru Stan evidențiază, în cartea sa, **Război blestemat**, puterea de voință a armatei române. Autorul amintit subliniază: „Nu numai că trupele sovietice au fost ținute în loc, dar în numeroase rânduri

au fost nevoite să se retragă temporar, pentru a-și relua insistent ofensiva...”⁵. Numai în luptele de pe valea Culeșa din aceeași zonă – scrie D. Stan – au căzut aproape 14.000 de militari, din care 10.000 ruși și 4.000 români⁶. Acest aspect dă dimensiunea doar a unei bătălii; altele au fost la fel de dure. Rezistența românească din zona Târgu Neamț a durat până la 23 august 1944, când România a ieșit din războiul dus alături de Germania, alăturându-se Coaliției anglo-ruso-americane. De asemenea, tot în aprilie, pe data de 26, o divizie sovietică, sprijinită de numeroase care de luptă și avioane de asalt, după o puternică pregătire de artilerie, a încercat să pătrundă în pădurea de lângă șoseaua Iași-Horlești-Tăutești. A fost o luptă „extrem de înverșunată și strânsă”, atacul rusesc fiind respins.

O consemnare din ziua de 2 iunie confirmă faptul că pe frontul din Moldova „luptele se dau între puternice contingente de blindate, formațiuni ale ambelor tabere fiind susținute de aviație. Urmărind să arunce trupele rusești peste Prut, comandamentul româno-german a creat în zona Iașilor o grupare puternică, în componența căreia intrau zece divizii, între care patru de tancuri.

Gazetarul francez Rene Hanin a petrecut 15 zile pe frontul din Moldova, în mijlocul trupelor române, consemnând următoarele pentru ziarul parizian *Le Matin*: „Două zile de lupte înspăimântătoare, în cursul cărora tancurile s-au înfruntat în exploziile grenadelor și obuzelor, în vreme ce pe cer avioane de vânătoare atacau bombardierele sovietice. Câmpul de luptă oferea un spectacol extraordinar...”⁷.

Numeroase alte mărturii conțin știri despre intensitatea luptelor și rezistența românească. Adesea se întâlnesc descrieri zguduitoare: „ardea cerul și era răscolit pământul. Totul se transformase într-un infern. Moartea-i pretutindeni...”. Așa a fost pe întreaga lungime a frontului din Moldova, din primăvara și vara anului 1944. Redând cu fidelitate realitățile de pe frontul amintit, ziarul bucureștean *Curentul* din 17 mai 1944 îndemna la rezistență, scriind: „Fărădelegile bolșevice nu ne descurajează, ci ne îndârjește și mai mult, ne încleștează mâna pe arme și mai tare, în hotărârea de a nu ne îngădui tihnă până nu le vom smulge din ghiare pământul cotropit, până nu vom zvârli peste hotarele străbune

⁵ Dumitru Stan, **Război blestemat**, Piatra Neamț, Editura Cetatea Doamnei, 2009, p. 172.

⁶ Apud **ibidem**, p. 176.

⁷ Însemnări din data de 19 iulie 1944.

vrăjmașul de moarte din Răsărit”.

Pe linia întregului front, de la Cernăuți la Marea Neagră, rezistența a fost aceeași. La 18 august 1944, trupele române au respins un atac masiv lângă Tighina, iar pe 19 august s-au dat lupte aprige la sud-vest de Tighina și în regiunea Iași – consemnează același Dumitru Stan – valorificând mărturii documentare de necontestat⁸.

Fiindcă s-a întâmplat, din nefericire, ca ocupația sovietică în România să fie socotită pe nedrept eliberatoare, adevărul istoric a cunoscut o transfigurare flagrantă, potrivit voinței ocupantului. Reconstituirea adevărului în acest caz este o îndatorire pe cât de necesară, pe atâta de urgentă a istoriografiei românești. „Lovitura de stat de stat de la 23 august – apreciază istoricul Gh. Buzatu – a însemnat, pentru cei care au pregătit-o, un fel de act al voinței naționale. Dar nu și pentru întreg poporul român” – conchide istoricul ieșean.

Cinci luni de lupte permanente pe un front de aproape 300 de kilometri dovedesc o aprigă rezistență și dăruire în luptă. Pierderea acestei bătălii nu scade cu nimic din importanța și dimensiunea sacrificiilor armatei române, care la fel ca și în vara lui 1917, a dovedit spirit de sacrificiu în războiul de apărare din anul 1944.

Amintitele confruntări militare au lăsat în urma lor pagube uriașe, precum și suferințe umane greu de descris. În cele 15 județe ale Moldovei s-a înregistrat distrugerea completă a peste 22.000 de case, dintre care cele mai mari pierderi le-a avut județele: Baia-7.602; Iași-6.323; Suceava-2.424; Rădăuți-1.665. În restul județelor, cifra locuințelor distruse oscilează între trei-Tecuci și 925-Roman. Orașele Fălticeni și Pașcani au fost complet distruse; Iașul- peste 50%; localități rurale „rase” de pe suprafața pământului⁹.

Un exemplu edificator privind dezastrul din Moldova îl reprezintă situația comunei Popricani. Redăm dintru-un memoriu al primăriei, adresat primului-ministru, în februarie 1946: „Comuna Popricani, cu toate satele pendinte, în număr de șase, a fost timp de cinci luni teatrul operațiunilor de război. Din frumosul sat Popricani **nu a rămas o singură casă** (subl. în orig.), care cel puțin prin reparație să poată fi locuită. **Totul a fost ras** (subl. în orig.) de pe pământ; astfel că la reîntoarcerea locuitorilor din refugiu, cu greu s-a putut delimita hotarele

⁸ Dumitru Stan, **op.cit.**, p. 184.

⁹ Pe larg, Constantin Cloșcă, **op.cit.**, p. 108-120.

ce le-au avut gospodăriile înainte de război...”¹⁰.

Concluzionând, susținem că prăbușirea frontului Iași-Chișinău, la 20 august 1944, nu s-a datorat lipsei de voință sau incapacității armatei române, ci dezastrul produs a fost urmarea manevrelor politico-diplomatice din interiorul și din afara României, socotite ca o necesitate pentru „salvarea” statului român. Totodată trebuie luat în calcul și faptul, amintit deja, că Sovieticii „au apreciat la justa ei valoare importanța frontului din Moldova și Basarabia, precum și însemnătatea strategică a bătăliei ce se va da aici, de aceea Comandamentul sovietic a sporit la maximum puterea de luptă a forțelor sale din sectorul de atac... Ofensiva din 20 august s-a efectuat cu o masă de artilerie și de tancuri excepțională, una din cele mai mari concentrări de foc ce s-au realizat vreodată în acest război”¹¹.

Că au existat și manifestări de trădare ale elementelor comuniste din interior, este adevărat, dar ele nu au avut o dimensiune hotărâtoare. Lucru știut, evoluția nefavorabilă României s-a datorat mersului general al evenimentelor, controlate de marile puteri SUA și Anglia, care, cu prea mare ușurință, au sprijinit excesiv voința acaparatoare, expansionistă a URSS.

Rezultatele se cunosc acum, după aproape șapte decenii, în care o parte a Europei de răsărit a stat sub dominație exclusiv sovietică vreme de 45 de ani.

¹⁰ **Ibidem**, p.114; Dumitru Stan, **op.cit.**, p. 184; pe larg, Constantin Cloșcă, **op.cit.**, p. 108-120.

¹¹ Constantin Kirițescu, **op.cit.**, vol. II, p. 179. A se vedea și Florin Constantiniu și colab. **România în război, 1941-1945**.